

На 17 януари 2012 г. комисията по досиетата обяви [проверката](#) за принадлежност към Държавна сигурност на ръководството на [Българската православна църква](#) (БПЦ). Една година след това сайтът **desebg.com**

търси отговор на въпросите какво се случи и какво не се случи през изминалите 12 месеца?

Предлагам ви интервю с богослова **доц. Дилян Николчев**, един от най-добрите специалисти по проблемите на църквата и общественик, последователен в позицията си за прекъсване на зависимостите в БПЦ от комунистическото минало.

Доц. Николчев е роден на през 1961 г. в Плевен. Завършил е през 1986 г. Духовната академия „Св. Климент Охридски“, а също и право. Специализирал е Римско право. От 1994 г. е преподавател по църковно право и устройство и управление на Българската православна църква в Богословския факултет на Софийския университет. Автор е на монографията „Брак, развод и последващ брак“, както и на повече от сто научни студии и статии у нас и в чужбина. Ръководител е на катедра "Практическо богословие".

Доц. Николчев, днес, 17 януари 2013г., се навършва една година от обявяването на

сътрудниците на бившата Държавна сигурност в Светия синод. Какво говори фактът, че 11 от 15-те митрополити са с агентурно минало и как за това време се промени представата за висшите духовници, които ръководят БПЦ?

- Да, действително, навършва се една година от обявяването на 11-те от 15-те членове на Св. Синод като агенти, сътрудници и доносници на комунистическата Държавна сигурност. Това вече не е теория, не е и дори догадка, хипотеза. Карл Попър нарича това историцизъм. Съгласен съм, но не съвсем – това е трагедия, катастрофа, невероятно изпитание за Православната ни църква, за всеки християнин, за народа Божи. Следователно, изправени сме именно пред предизвикателството да се обърнем като християни смело и открито към историята и събитията, случили се в недалечното ни минало, и по този начин да свидетелстваме за вярата си, за Христос, Който е „пътят и истината, и животът”. Защото, както пише протойерей Георги Флоровски, „преди всичко християнството е смело обръщане към историята, свидетелство на вярата в определени събития, случили се в миналото – в историческите факти”. В този смисъл ние, християните, не просто трябва – ние сме задължени да изчетем тези одиозни биографии от миналото на владиците-агенти, за да разберем какви бяха истинските причини за разколите, скандалите и неудачите в БПЦ през последните десетилетия, кое държи поместната ни църква скована в действията и дескриптирана в очите на обществото днес, каква ще е перспективата в близките години.

Що се отнася до конкретния факт – разсекретяването на досиетата на тези агенти митрополити, то изпълниха се думите на Спасителя „да се изпълни всяка правда”, както и написаното в Лука 8 гл.: „Няма нищо тайно, което да не стане явно, нито пък скрито, което да не стане известно и да не излезе наяве”. Този евангелски текст бе често цитиран през последните няколко месеца, след разсекретяването на досиетата както на висшия клир на БПЦ, така и на останалите християнски деноминации в страната ни. Какво означава той днес за нас – само неприятни факти от близкото ни минало, които лесно можем да забравим. Очевидно е, че тази възможност излиза извън представите на действително възкръковените люде, които не биха допуснали по този начин да се употреби и погребете паметта – историческата памет за случилото се в религиозните общности в страната ни по време на тоталитарното комунистическо управление. За да не се превърне обаче паметта в тежест за настоящето, за да не остане като травма, и за да могат да се извлекат уроците от нея, миналото трябва да бъде историзирано, да се превърне в историческо минало. В това именно се състои и нашата историческа отговорност – на всички християни, в частност на изследователите, които сме насочили своите усилия да предоставим максимално публично и честно цялата история, отнасяща се до сътрудничеството на висшия клир на Православната ни църква с репресивната атеистична машина на БКП – ДС.

Питате ме с какво се промени представата ни за протойерарсите на БПЦ, след разсекретяване на досиетата на Св. Синод. В частност, при мен, не бих могъл да твърдя, че възприятието ми по същество към отделните персонажи, членове на Синода, архивирани от една година в най-срамната „библотечна картотека“ в страната ни – тази на Комисията по досиетата, се е променило драстично. Причината е, че професионално следя техните действия, изяви и морални отображения от доста години и самото им оповестяване като сътрудници на ДС само фактически потвърди виждането ми, че за по-голямата част от тях става въпрос не за епископи, а за лъжеепископи, криещи своята истинска същност зад кръста Христов и богослужебните одежди. Що се отнася до църковното ни общество като цяло, то възприемането на факта с разсекретяване на агентурните досиета на владиците ни не е еднозначно, напротив твърде поляризирано е: от позиции на абсолютно презрение и настояване да се приложи практически канона – било то по акривия или икономия, в зависимост от тежестта на църковното престъпление, стоящо зад агентурното минало на агентите митрополити, през позицията на примиренчество, въпреки осъзнаване на факта, че са преминали всякакви граници на каноничност, до яростна защита на настоящето статукво, идваща най-вече от представители на бившите структури на ДС и среди близки до тях и Българската социалистическа партия. Но не е ли последната реакция едно комунистическо понятие, което си е отишло заедно с краха на комунизма, ще попита някой? По всичко личи, че комунистическата сетивност за възприемане на моралните и етични ценности в обществото ни, и в частност в църковното ни общество все още не си е отишла, тя продължава да е бариера за истинска демократизация на страната ни и пречка за реституиране на Църквата ни в най-широкия смисъл на думата.

Вие прекарахте дълго време в читалнята на комисията по досиетата, проучвайки архивните материали. Наясно ли сте с картината на механизмите, по които църковните служители с досиета и днес са в ръководството на БПЦ, са били обвързани с репресивния апарат на БКП?

- Действително, свидетелствата и фактическите доказателства, съдържащи се в разсекретените досиета на висшите църковни служители „настояват“ за няколко сериозни въпроса: първо, имало ли е всъщност реално разделение между Църквата и държавата по време на комунистическото управление – нека дори да го ограничим само до последните 20 години преди демократичните промени, тъй като сегашния оповестен агентурен състав на Синода е работил за ДС именно в този период, след като ръководството на Православната ни църква е овладяно почти в своята 100 % цялост от органите на репресивната политическа милиция?; след това: в кои области на църковния живот и по отношение на кои църковни дейности контролът на държавата,

респективно на Държавна сигурност е бил най-силен, агресивен и тотален?

Всъщност, в резултат на прочита на досиетата, оказва се, че инструментът на държавата – Държавна сигурност – пряко управляваше Православната ни църква: цялото ръководство на БПЦ попадна в нейният „вавилонски плен“, то се превърна в съучастник на провежданата през всичките години на тоталитарно управление политика на постепенно унищожаване или маргинализиране на религиозния живот в страната ни. В отговор също, не е изненадващо, че „репликата“ на съветския КГБ в страната ни – ДС, изпълнявайки държавна политика, хвърля неимоверно много усилия в две посоки – външнополитическа и вътрешнополитическа.

Във външнополитически оперативен план преди всичко прави впечатление използването на икуменическото движение, посредством ръководните структури на религиозните институции в страната ни, за постигането на строго определени политически цели, и най-вече опитът то да се контролира с пропагандна цел от специалните ни служби, в синхрон с политиката и на останалите социалистически страни. В случая е достатъчно да споменем само няколко примера, отчетливо присъстващи в архивите на ДС: внедряването на един от най-активните агенти богослови в ръководството на Световния съвет на църквите, единичното и групово участие на митрополити, епископи, духовници и цивилни богослови в различни икуменически форуми по света с идеологически цели и задачи, и т.н. Следователно, по отношение на икуменическото движение по време на комунизма, резонен е въпросът дали то е било продукт на църковна политика или е било дълбоко конспиративна проява на държавната външна политика – като цели и задачи, като инструментариум за провеждане, вкл. и със средствата на шпионажа. Във всеки случай, фактите го доказват, участието на БПЦ в икуменическото движение е било изцяло под контрола на комунистическата държава, респективно било е дирижирано от ДС, а е изпълнявано на практика от агентурния й щат в средите на висшето духовенство.

Подобна ремарка е удачно да се отбележи и по отношение на външноцърковната дейност и дипломация зад църковноадминистративните граници в страната ни. Само два фактологически примера са достатъчни, за да избягаме от абстрактността на отговора. Първият се отнася до поведението и служението на висшите ни църковни клирици в българската православна диаспора в САЩ и Западна Европа. Оказва се, че духовните водачи на православната ни емиграция са активни агенти и служители на ДС, единият от тях дори в раздвоената си битност на епископ/митрополит и щатен офицер от Първо главно управление на ДС. Следователно, подобно емпирично наблюдение ни отвежда към въпроса: тяхното служение в условията на специфична архиерейска дейност в диаспора е израз на църковно служение, или е изпълняване на политически разузнавателни и подривни поръчки на режима. По някакъв ужасен начин все пак сме

принудени да признаем, че отговорът на този въпрос е категоричен – разделение между Църква и държава на практика не е съществувало, както и обстоятелството, че висшите ни архиереи са служили едновременно на двама господари – на Бога и на мамона, което от гледна точка на Каноничното право се явява едно от най-тежките канонични престъпления.

Какви според вас са причините ръководството на БПЦ да продължава да мълчи по този въпрос? Разминаха ли се очакванията на обществото с реакцията или по-скоро с липсата на адекватна реакция от страна на висшия клир?

- Причината е само една и тя се осъзнава и от самите митрополити, обявени за агенти, доносници и сътрудници на ДС – тежестта на църковното им престъпление, както споменах. „Епископ, който си послужил със светски власти и чрез тях получи епископска власт в Църквата, да се низвергне и да се отлъчи, както и всички ония, които се съобщават с него”, императивно повелява 30-то правило на Св. Апостоли. Следователно, каноничната традиция и практика на Църквата категорично изискват, че всеки избор, извършен от мирски началници, трябва да се счита за недействителен, а който е станал епископ с помощта на светските власти, подир низвержение трябва да бъде отлъчен. Това го казвам не аз, а Църквата Христова. При това, забележете, санкцията на църковните правила са приети във времето, когато са господствали езически светски власти.

Става дума за това, че светските началници у нас през периода на тоталитаризма не бяха нито християни, нито езичници. С други думи, езичниците все пак са вярвали, макар и във фалшиви богове, а нашите комунисти-атеисти си бяха поставили програмна цел да унищожат в корен самата вяра и най-вече православната християнска вяра, както и институцията, която я представлява и проповядва, т.е., обобщено, Църквата. В крайна сметка според данните от архивите на Държавна сигурност, отнасящи се до Православната ни църква, тайната комунистическа милиция е успяла в голяма степен да постигне целта си, ако не да унищожи Църквата (а това от православна гледна точка не би могло да стане, защото Църквата има вечността в себе си), то да я увреди и маргинализира до такава степен, че излекуването ѝ в следващите десетилетия да е дълъг и мъчителен процес.

За отбелязване е и това, че цитираното 30-то Апостолско правило санкционира не само тези епископи, които са заели своите епископски катедри с помощта на светските власти, но и „всички ония, които се съобщават с него”, т.е., в днешната ситуация, тези

свещенослужители, църковнослужители и миряни, които защитават съпричастността на митрополитите към ДС в недалечното им минало. Това също трябва да се подчертае.

Що се отнася до „глухото“ поведение на разсекретените синодални агенти и очакванията на обществото, то положителното в случая е, че се постави началото на изключително сериозна богословска и обществена дискусия, която продължава да търси канонични отговори и решения и днес, независимо от нахалното мълчание на властите. Положително е също, при все, че не си даваме все още сметка за това, че от всички поместни православни църкви от орбитата на бившия комунистически лагер, за първи път тази тема така публично и ребром се обсъжда и се настоява за пристъпването към реални канонични решения и действия именно у нас.

Отбелязвам това, защото проблемът е още по-сериозен, тъй като той засяга не само поместната ни църква, а като цяло Православната църква. И независимо, че дебатът по тази одиозна за Църквата тема протича все още в рамките на поместния ни диоцез, рано или късно въпросът за сътрудничеството на висшия клир по време на комунизма с атеистичните светски власти ще трябва да се постави открито, публично и църковно отговорно пред съборен всеправославен форум – Всеправославен събор, или Вселенски събор, за свикването, на който през последните години се полагат усилия и се провеждат подготвителни консултации и срещи. Дали ние ще сме още живи не знам, но съм напълно убеден, че ще дойде ден когато сътрудничеството на висшия клир по време на комунизма с атеистичните власти ще бъде осъдено от Църквата, а тези владици, които са служили на репресивните власти ще бъдат извадени от епископските каталози и осъдени на анатема.

Как приемате обяснението, че сътрудничеството с ДС е било принудително в името на оцеляването на църквата и че духовниците са служили на нея, а не на Държавна сигурност?

- Върху този въпрос разсъждавах скоро, пишейки доклад върху клетвопрестъплението на епископите, изхождайки от даваната по времето на хиротонията им епископска клетва, в която между другото те заявяват пред целия сонм от епископи и пред вярващия народ, че няма да вършат нищо по принуда, макар и от силни на деня, дори и със смърт да ги заплашват. Работейки върху текста, вниманието ми постоянно се съсредоточаваше върху думите „**няма нищо да върша по принуда**“. След личния ми прочит на досиетата на всеки един от тези епископи уверено мога да твърдя, че вобщо не може да става реч за каквато и да е „принуда“, за принуждаване „от силни на деня“.

Всички те не са били принуждавани, а напротив – съвсем съзнателно са търсели контакт с тези „силни на деня”, т.е. с репресивната комунистическа институция Държавна сигурност. Дори някои, както четем в архивите, са почерпили с кутия бонбони за това. Следователно, продължавам с разсъжденията си, питам се дали тези лица в епископски одежди, дали клетва без принуда и съзнателно пред Бога, са епископи въобще, дали произнасянето на същата клетва не е било само „театър”, поредно „представление”, което да проправи път към завоюване на власт и лично благополучие; дали в крайна сметка коментираният дотук проблем с тяхното клетвопрестъпление може да се разглежда през горепредставената канонична традиция, или това са люде, които още с полагане на същата тази клетва сами са отпаднали от Църквата, сами са се поставили в категорията на лъжеепископи. За мен лично, с много малко изключения, те в действителност са именно такива – лъжеепископи, и като такива още дълги години ще продължават да бъдат рушители на Църквата.

Вярват ли на подобни обяснения младите богослови и духовници? Вие преподавате в Богословския факултет на СУ „Св. Климент Охридски”, бихте ли казали дали въпросът за зависимостите от комунистическото минало предизвиква интерес и вълнува студентите?

- Разбира се, една неприятна история не може да бъде премахната с дефиниции и лекции. В контекста на темата за досиетата на висшия клир известни житейски двусмисленостти остават неизбежни. Така е и в Богословския факултет сред студентите, които са млади хора и не са свидетели на комунистическото минало, тоест нямат емпиричен опит, не са изпитали това, което аз и моето поколение сме преживяли – например в личен план отказът за дълго време от страна на ръководствата на детските градини в София по онова време да вземат децата ми, защото, виждате ли, баща им учил в Духовната академия; или обстоятелството, че върху жена ми, която в онзи период беше разпределена като лекар в Русе, беше оказван постоянно натиск от профсъюзната им организация, като се провеждаха нарочни събрания – „другарски съд” със същата критична насоченост, че съпругът ѝ бил „поп”.

Що се отнася до преподавателската колегия на Богословския факултет, то мога само да припомня, че той бе първото не само научно, но и богословско учреждение, което от една страна доброволно направи предварително проучване на преподавателския състав в Комисията по досиетата, от друга – категорично осъди сътрудничеството на свещенослужителите и църковнослужителите в тоталитарното време с репресивната

ДС. Във връзка с последното, което бе взето като решение от Факултетния съвет и потвърдено с друго от Общото събрание на факултета, през миналата година бе организирана и научна конференция, посветена на темата за БПЦ и ДС.

След кончината на патриарх Максим за наместник-председател на БПЦ беше избран Варненския и Великопреславски [митрополит Кирил](#) , който е един от висшите духовници, свързани с Държавна сигурност. Веднага след избора му този факт беше припомнен, но Кирил [отрече да е служил на ДС](#) и да е доносничел, въпреки документалните свидетелства за това в досието му. Как си обяснявате подобно поведение?

- Като поведение на човек, който няма страх от Бога, а липсата на страх от Бога е почти сигурен индикатор в християнски план, че такъв човек просто не е вярващ. Към това трябва да прибавим и липсата на срам пред народа Божи и цялото ни общество, което говори много за моралния образ на този агентовладика. Личното и работното му досие обаче категорично свалят маската, зад която се е криел в продължение на десетилетия – да припомним, че Кирил е вербуван от ДС още на 23 години и цялото си израстване в йерархията на БПЦ дължи именно на ДС и в частност на неговия вуйчо полковник Христо Маринчев.

Дали причините за поведението му днес се крият единствено в моралното му его и агентурното му минало, дали е въпрос и на нездрава психичност не зная, но със сигурност и за в бъдеще ще бъдем свидетели на арогатен и агресивен стил на управление и комуникация от негова страна. Ще продължим и да си задаваме въпроса дали такъв човек с интелектуално ниво под средношколското е достоен да заема каквато и да е позиция в клира на Православната ни църква; а в случая пред нас стои митрополит, наместник-председател на Синода, с амбициите да заеме мястото на предстоятел на поместната ни църква. Бог да пази православния български народ от такава перспектива.

Ще се превърнат ли досиетата в залог при избора на нов патриарх?

- Темата за досиетата е в оборот, виждате, че тя постоянно присъства в коментарите и

анализите, които се правят по отношение на вече стартиралата процедура за избор на нов български патриарх. Кулминацията, предполагам, ще е по време на самия патриаршески избор. Във всеки случай вярващият ни народ трябва да знае, че зад всеки агент на ДС стои един Нерон или един Диоклециан, т.е. гонител на Църквата, днес преоблякъл се от вълк в агне. Това не трябва да се допуска.

Представете си какъв би бил отзвукът от избирането на агент за патриарх сред останалия православен свят. Като граждани пък на тази страна си представете каква новина би се произвела от подобен избор сред демократичния свят, в частност сред общността на демократичните европейски народи, в Европейския съюз.

Прочее, имаме си за [президент агент](#), ще каже някой, защо да не си изберем и председател на Църквата също агент на ДС. Връзката между църковно общество и гражданско такова следователно поставя въпроса от висок не само теоретичен, но и емпиричен интерес. Затова казвам, че би било срам и позор както за БРЦ, така и за Република България за патриарх да бъде избрано лице тясно свързано с ДС.

Този избор е след малко повече от месец. Можете ли да направите прогноза? Напълно ли е възможно църквата да бъде оглавена от човек, свързан с ДС или в Българската православна църква ще се намерят съпротивителни сили, които да не допуснат подобен избор?

- Предвид събитията, които наблюдавахме преди няколко дни, свързани с избирането на [патриаршески избиратели](#) може категорично да се каже, че предстоящият избор вече е компрометиран и е извън каноничната традиция на Православната църква. Ако внимателно сте се зачели в имената на избраните делегати веднага ще установите, че де факто представителство на миряните реално не съществува. Не стига, че преди четири години тяхното представителство беше орязано наполовина, и то, забележете, по предложение на сегашния наместник-председател Кирил, който беше председател на комисията на Синода за промени и допълнения в Устава, но сега установяваме, че почти всички избрани миряни делегати са пряко зависими от съответния митрополит. За делегати бяха избрани главни секретари и главни счетоводители на митрополии, юрисконсулта на Св. Синод и пр., а лаоса Божи отсъства.

Същото нещо се отнася и за клириците – в каталога на вече избраните попаднаха

Написано от Христо Христов
Четвъртък, 17 Януари 2013 09:16

архиерейски наместници, председатели на катедрални храмове, протосингели на митрополии, всички пряко административно и икономически зависими от епархийските митрополити – те ги назначават. Простете, но това вече не е съборно начало, а бюрократично такова. В посочения пример става въпрос и за пряко нарушение на устава, тъй като в него съществуват три взаимно свързани члена – 44, 103 и 142, в които се поставят условията, на които трябва да отговарят лицата, имащи право да бъдат избрани съответно за избиратели на Патриаршеския събор, епархийски избиратели и за членове на църковните настоятелства.

Конкретно в чл. 142 се посочва едно от препятствията, а именно, че за посочените вече изборни позиции не може да бъде избрано лице, назначено на щатна длъжност в църквата. Ето, на такива груби нарушения на канони и разпоредби сме свидетели днес, прочее и през последните повече от 20 години.

Силно се надявам, разбира се, за нов български патриарх да не бъде избран бивш сътрудник на ДС, както и такъв имащ взимане-даване с политически и бизнес кръгове. Във всеки случай, поради статуквото, ще сме свидетели на избор между трима кандидати, от които най-малко двама ще са бивши сътрудници на ДС. Но дори и тази крайна „оптимистична възможност“ сама по себе си поставя под съмнение каноничността на самия избор. За какъв избор всъщност говорим? За това казвам – но внимание, времето за избиране на наистина достоен патриарх може би все още не е дошло! Ще трябва да проявим още търпение, да се молим Богу да преодолеем това изпитание, но и да бъдем активни участници в църковния живот, включително и тогава, когато начело на Църквата стоят такива, които не са достойни да се нарекат епископи. Това казвам с голяма болка в душата си.